

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
(10)

ΜΑΘΗΣΗ

Άνθρωπος και ζώο

ΜΑΘΗΣΗ

Μια διαδικασία στην οποία υπόκειται το μεγαλύτερο μέρος του ζωικού βασιλείου

Στον άνθρωπο είναι απαραίτητη

Στα υπόλοιπα πλάσματα είναι επικουρική

Η «ανθρωποποίηση» είναι αποτέλεσμα μάθησης

(βλ. Καρακατσάνης, *Φιλοσοφία της Παιδείας*, σ. 132-143)

Ετυμολογία

- Ο όρος «**μάθηση**» χρησιμοποιείται συνεχώς στην ελληνική γλώσσα από την εποχή του Ομήρου
-
- Συνδέεται ετυμολογικά με τον «**άνθρωπο**»
-
- Έχουν κοινή ρίζα τη λέξη «**μενθήρη**» (φροντίδα / μέριμνα)
-
- Μέσα από μεταλλαγές έγινε:
 - μενθ, μανθ (μανθάνω)
 - ανθ (άνθρωπος)
- (βλ. Γεωργούλης, *Γενική Διδακτική*)

Ο μαθησιακός ορίζοντας του ανθρώπου

- Η μάθηση δεν περιορίζεται μόνο στην «σχολική» ή την «προγραμματισμένη» γνώση

Συμπεριλαμβάνει επίσης:

- Τους «τύπους» εμπειριών, συναισθημάτων καθώς και της γλωσσικής και μη γλωσσικής επικοινωνίας μας με τους άλλους
- Τον τρόπο συνδιαλλαγής με τον εαυτό μας (όπως λ.χ. η αυτοθεώρηση και η αυτοεκτίμηση)
- Ακόμα και τις πλέον καθημερινές συνήθειες (π.χ. ο χρόνος και το πλήθος των γευμάτων)

Ορισμός

- ΜΑΘΗΣΗ

- Θεωρείται οτιδήποτε δεν είναι απόρροια του βιοφυσικού οργανισμού
- Αποτελεί πρωταρχικά μια μορφή προσαρμογής του ανθρώπου στις εκάστοτε κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες

Η «μονιμότητα» της Μάθησης

- Οι διάφοροι ερεθισμοί του περιβάλλοντος, επιδρώντας πάνω στα αισθητήρια όργανα, μας προκαλούν ορισμένες (οπτικές, ακουστικές, απτικές, γευστικές, οσφρητικές κ.α.) **αντιδράσεις**

- Είτε τις συνειδητοποιούμε και τις ερμηνεύουμε με βάση την πείρα και την ιδιοσυγκρασία μας (βλ. «αντίληψη»)
- Είτε τις αποδεχόμαστε παθητικά χωρίς συνειδητοποίηση και ερμηνεία (βλ. «αίσθημα»)

- Και στις δύο περιπτώσεις έχουμε να κάνουμε με «**εντύπωση**» (δηλ. «εγγραφή» ορισμένων αντιδράσεων στην ψυχική ζωή)

- Όταν επαναληφθεί αρκετές φορές και σταθεροποιηθεί η σχέση ερεθίσματος και αντίδρασης οδηγούμαστε στην αλλαγή της συμπεριφοράς **ΜΑΘΗΣΗ**
 - (βλ. Τομασίδης, *Εισαγωγή στην Ψυχολογία*)

Οι μαθησιακές συνιστώσες της αγωγής, της εκπαίδευσης & της παιδείας

Ο άνθρωπος ως homo educandus

(δηλ. ως ένα Ον που εξαρτάται ολοκληρωτικά από τη μάθηση)

διαμορφώνει τον χαρακτήρα του με βάση τρεις διαδικασίες:

την **αγωγή**, την **εκπαίδευση** και την **παιδεία**

Είναι αλληλοεξαρτώμενες / η μία συνεισφέρει στην άλλη

Η συνεισφορά της Εκπαίδευσης στην Αγωγή

Η **εκπαίδευση** μας μαθαίνει να μετουσιώνουμε τις αξίες της αγωγής σε δεξιότητες

- Τις καθιστά επιδέξιες
- Τις αποτυπώνει στην πράξη / τις πραγματοποιεί / τις εφαρμόζει
- Τις αντικειμενοποιεί / τις μορφοποιεί
- Τις ενσωματώνει
- Τους δίνει υλική υπόσταση
- Τις κάνει εύχρηστες και αποτελεσματικές

Η συνεισφορά της Αγωγής στην Εκπαίδευση

Η **αγωγή** μας μαθαίνει να προσδίδουμε στις εκπαιδευτικές δεξιότητες την απαιτούμενη αξία

- Τις αξιοποιεί
- Τους δίνει μια άυλη μορφή / τις εξαϋλώνει / τις εμπυχώνει / τις πνευματικοποιεί
- Τους παρέχει ηθική υπόσταση / νομιμοποίηση / δικαίωση

Αγωγή & Εκπαίδευση

- Η αγωγή είναι ο **εγκέφαλος** που κατευθύνει την εκπαίδευση / Η εκπαίδευση είναι το **όργανο** που υπηρετεί την αγωγή

Το πρόβλημα της «μονομέρειας»

- Ερώτημα

Τι γίνεται στην περίπτωση που είτε η αγωγή είτε η εκπαίδευση απουσιάζουν από την παιδαγωγική διαδικασία;

- Απάντηση

Προκύπτουν ιδιαίτερα σοβαρά προβλήματα

Αγωγή χωρίς Εκπαίδευση

- Ο εκπαιδευτικός φαντάζει είτε ως **αδαής** (α+δάω= μαθαίνω / διδάσκω σε κάποιον κάτι) είτε πολύ χειρότερα ως **ανακόλουθος** και **υποκριτής**
- Η διδασκαλία μοιάζει με **πομφόλυγα** (δηλ. μια άνευ περιεχομένου, αναποτελεσματική και εν τέλει άχρηστη διαδικασία)

- ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ : Φανταστείτε έναν δάσκαλο ο οποίος διδάσκει τη σημασία του διαλόγου στο πλαίσιο της Κοινωνικής & Πολιτικής Αγωγής χωρίς ταυτόχρονα να τον εφαρμόζει στην πράξη με βάση τους κανόνες που προβλέπει ο γραπτός και ο προφορικός λόγος

Εκπαίδευση χωρίς Αγωγή

- Ο εκπαιδευτικός φαντάζει είτε ως **πραγματιστής** είτε πολύ χειρότερα ως **κυνικός**
- Η διδασκαλία μοιάζει με μια **πεζή, άψυχη, ψυχρή** και **ανάξια** διαδικασία
- ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ : Φανταστείτε έναν εκπαιδευτικό ο οποίος αναλύει τον διάλογο στο πλαίσιο της γραμματικής και αναλώνεται στις «παύλες» και τα «εισαγωγικά», παραβλέποντας έτσι ότι δεν διδάσκει ένα απλό γλωσσικό κατασκεύασμα αλλά ένα ύψιστο ανθρωπολογικό λειτούργημα

Μια εικόνα της σχολικής πραγματικότητας

- Πολλές φορές οι εκπαιδευτικοί εγκλωβίζονται σε ένα σχήμα διδασκαλίας και μάθησης όπου:

- οι αξίες δεν συνοδεύονται από δεξιότητες και οι δεξιότητες δεν εμπνέονται από αξίες

- Τα θεωρητικά μαθήματα μοιάζουν «αδέξια» εφόσον δεν καταλήγουν σε συγκεκριμένες ικανότητες και τα πρακτικά μαθήματα παραμένουν «ανούσια» εφόσον δεν ξεκινούν από κάποιο πανανθρώπινο πρότυπο ζωής
- ΕΡΩΤΗΜΑ: Τι μπορούμε να κάνουμε;
- ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Να εστιάσουμε στη σύζευξη μεταξύ θεωρίας και πράξης έτσι ώστε το πνεύμα να κατέβει στο πεδίο της ύλης και η ύλη να ανέβει στο πεδίο του πνεύματος

Η συνεισφορά της Παιδείας στην αγωγή & την εκπαίδευση

- ΕΡΩΤΗΜΑ: Πώς μπορούμε να παρέμβουμε ανθρωπιστικά μέσα σε έναν κόσμο που ερωτοτροπεί με το «**Εγώ**»;

- Δεν προκύπτει πλέον από την σύζευξη ανάμεσα στο ατομικό και το συλλογικό «καλό» αλλά από την αποθέωση της **προσωπικής ελευθερίας**

- Ορίζει το μέτρο του καθενός μας με γνώμονα την **ψυχρή γλώσσα των αριθμών**

- Τη μεγιστοποίηση του ιδιωτικού οφέλους με τη μικρότερη δυνατή αναφορά σε ζητήματα όπως η ανθρωπιά, η αυταπάρνηση και η θυσία στο βωμό ενός κοινού οράματος

- ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Υιοθετώντας έναν κώδικα συμπεριφοράς αντίστοιχο με τον ακόλουθο που προτείνει ο Nietzsche για τους φιλοσόφους:

«Εκτιμώ έναν φιλόσοφο περισσότερο, όταν είναι σε θέση να δώσει ένα παράδειγμα ... Το παράδειγμα όμως πρέπει να δίνεται μέσω της ορατής ζωής και όχι απλώς μέσα από τα βιβλία»

- ΕΡΩΤΗΜΑ

Τι σημαίνει αυτό στην περίπτωση ενός δασκάλου;

- ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Σημαίνει ότι δεν μπορεί να:

- Διδάσκει την συμπάθεια μέσα από το απαθές και ψυχρό βλέμμα του δημοσίου υπαλλήλου
- Μετρά την ανθρώπινη αξία με την απάνθρωπη μεζούρα της βαθμολογίας
- Υμνεί την αυταπάρνηση αρνούμενος ταυτόχρονα να θυσιάσει τις προσωπικές του ανέσεις

- Αντίθετα θα πρέπει να θυμάται διαρκώς ότι η ουσία του (δηλ. το «Είναι» του ως παιδαγωγός) δεν αποτελεί ένα τυπικό και σταθερό γνώρισμα (που προκύπτει με βάση τις σπουδές) αλλά ένα **ζητούμενο** που δοκιμάζεται διαρκώς

- Σχετίζεται πρωτίστως με τον τρόπο της παρουσίας του μέσα στον κόσμο

- Δηλ. αφορά την ποιότητά του ως άνθρωπος

Συνοπτικός Πίνακας

ΑΓΩΓΗ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΠΑΙΔΕΙΑ
Αξίες / κανόνες	Δεξιότητες / ικανότητες	Συνείδηση
Αποκτάται	Επιβάλλεται	Προσκτάται (επαυξάνει / αναβαθμίζει αυτό που ήδη υπάρχει)
Παρέχει το υπαρκτικό περίγραμμα μέσα στο οποίο ανακαλύπτουμε και κατανοούμε τον εαυτό μας	Παρέχει την εμπράγματη απεικόνιση του υπαρκτικού περιγράμματος της αγωγής	Παρέχει τα ποιοτικά εχέγγυα που μας επιτρέπουν να καλλιεργούμε και να ανασυνθέτουμε το Είναι μας
Την διαθέτουν όλοι (ακόμα και οι ανάγωγοι διαθέτουν τον δικό τους αξιακό κώδικα)	Την διαθέτουν οι περισσότεροι	Την διαθέτουν (δυστυχώς) λίγοι

Ερωτήματα εργασίας

- Ένας άνθρωπος που ασχολείται με τις τέχνες και τα γράμματα διαθέτει παιδεία;
- Ένας «αγράμματος» άνθρωπος μπορεί να διαθέτει παιδεία;